

**ПЕДАГОГДУН ЭМОЦИОНАЛДЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТӨРҮНҮН
МҮНӨЗДӨМӨЛӨРҮ**

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГА

CHARACTERISTIC EMOTIONAL COMPETENCE FOR A TEACHER

***Аннотация:** Макалада педагогдун эмоционалдык компетенттүүлүгүнө анын кесиптик компетенттүүлүгүнүн аспектисинде ыкмалар талданат. Педагогдун эмоционалдык компетенттүүлүгүнүн негизги мүнөздөмөлөрүн анын кесиптик ийгилигинин фактору катары аныктоого арналган. Натыйжада, автор педагогдун эмоционалдык компетенттүүлүгүнүн маңызын, түзүлүшүн жана мазмунун өз алдынча түшүнөт.*

***Аннотация:** В статье анализируются подходы к эмоциональной компетентности педагога в аспекте его профессиональной компетентности. Он предназначен для определения основных характеристик эмоциональной компетентности педагога как фактора его профессионального успеха. В результате автор самостоятельно понимает сущность, структуру и содержание эмоциональной компетентности педагога.*

***Annotation:** The article analyzes approaches to the emotional competence of a teacher in the aspect of his professional competence. It is intended to determine the main characteristics of emotional competence of*

a teacher as a factor in his professional success. As a result, the author independently understands the essence, structure and content of emotional competence of the teacher.

Ачкыч сөздөр: *эмоционалдык компетенттүүлүк, интегративдик билим, сезимдер, сезимдерин билүү жана таануу, өзүн-өзү мотивациялоо,*

Ключевые слова: *эмоциональная компетентность, интегративное образование, интегративные знания, чувства, осознание и признание своих чувств, самомотивация.*

Key words: *emotional competence, integrative education, integrative knowledge, feelings, awareness and recognition of feelings, self-motivation.*

Эмоционалдык компетенттүүлүк көйгөйү-заманбап мугалимдин жеке жана кесиптик өнүгүүсү үчүн актуалдуу болгон эң маанилүү психологиялык-педагогикалык көйгөйлөрдүн бири. Мугалим алган психологиялык стресстер анын кесиптик стресстин өнүгүшүнө алып келет.

Эмоционалдык интенсивдүүлүк өзгөчө жаш тарбиячыларга таасир этет. Изилдөөлөрдүн жыйынтыгы көрсөткөндөй, "эмоционалдык чарчоо" синдрому анын алдын алуу боюнча системалуу иш жүргүзүлбөсө, келечектеги педагогдордо ЖОЖдо окуп жүргөндө эле байкала баштайт. Эмоцияны натыйжасыз башкаруу невроздорго, адамдын психикалык, соматикалык, дене-бой ден соолугунун бузулушуна жана анын натыйжасы катары ишмердүүлүктүн жана жашоонун сапатынын төмөндөшүнө алып келерин белгилешет.

Окумуштуулардын айтымында, азыркы маданияттын эң патогендүү зонасына айланган эмоционалдык чөйрө. Эмоционалдык компетенттүүлүк инсандын интегративдик билими катары анын психологиялык жыргалчылыгын жана кесиптик ийгилигин камсыз кылат. Т. В. Посадскаянын айтымында, эмоционалдык компетенттүүлүк адамдын, дегеле педагогдун ден соолугун сактоого жана чыңдоого өбөлгө түзөт, атап айтканда, өзүнүн негизги компетенциялары: өз эмоцияларын жана сезимдерин таануу жана түшүнүү; өз эмоцияларын башкаруу; башкалардын сезимдерин таануу жана түшүнүү; башкалардын сезимдерин башкаруу [5].

К. Саарни эмоционалдык компетенттүүлүктү социомаданий мүнөздөгү жөндөмдөрдүн же жөндөмдөрдүн 8 түрүнүн жыйындысы катары көрсөткөн: өзүнүн эмоционалдык абалын билүү; башка адамдардын эмоцияларын айырмалай билүү; эмоциялардын лексикасын жана белгилүү бир маданиятта кабыл алынган экспрессия формаларын колдоно билүү; башка адамдардын тажрыйбасына симпатикалык жана эмпатикалык кошулуу жөндөмү; ички эмоционалдык абал сөзсүз түрдө тышкы экспрессияга дал келбейт; өзүн-өзү жөнгө салуу стратегияларын колдонуу менен терс тажрыйбалар менен күрөшүү жөндөмү; мамилелердин структурасы же мүнөзү көбүнчө эмоциялардын мамиледе кандайча чагылдырылышы менен аныкталаарын билүү; эмоционалдык жактан адекваттуу болуу жөндөмү [3].

Д.Гоулмандын аныктамасына ылайык, эмоционалдык компетенттүүлүк — бул өз сезимдерин, ошондой эле башкалардын сезимдерин билүү жана таануу, өзүн-өзү мотивациялоо, өз ичиндеги жана башкалар менен болгон мамилелердеги эмоцияларын башкаруу [4].

Инсандын заманбап теорияларында бул түшүнүк алдыга коюлган "эмоционалдык интеллект" эмоционалдык абалды түшүнүүнү жана башкарууну камсыз кылган интеллектуалдык жөндөмдөрдүн жыйындысы катары.

"Эмоционалдык интеллект" термини америкалык психологдор П. Саловей жана Дж. Майерге 1990-жылы. Алардын жолдоочусу Д. Гоулмэн, болгон, ал эмоциялар биздин ой жүгүртүүбүз үчүн жана жеке ийгиликтерибиз үчүн биз ойлогондон алда канча маанилүү экенин илимий жактан негиздеген.

Бар жетиштүү саны аныктамалардын эмоционалдык интеллект, ал катары каралат аракеттенүүгө жөндөмдүүлүгү менен ички чөйрө, өзүнүн сезимдерин жана желаний (R. Busk; E. Л. Яковлева); жөндөмдүүлүгү катары түшүнүү мамилелери инсандын, репрезентируемые нарын эмоциях жана башкаруу чөйрөсү эмоционалдык негизинде интеллектуалдык анализ жана синтез (P. Salovey, J. D. Mayer; Ж. Ж. Горскова); катары жыйындысы эмоциональных, жеке жана социалдык жөндөмдөрүн таасирин тийгизген жалпы жөндөмдүүлүгү кимдир натыйжалуу справляться талаптарына ылайык жана иштетүү айлана-чөйрөнү (P. Бар-Ал).

Берилген аныктамаларды жалпылоодо, эмоционалдык интеллекттин өнүгүү деңгээли жогору болгон адам өзүнүн жана башка адамдардын эмоцияларын түшүнүүгө, эмоционалдык чөйрөнү башкарууга жөндөмдүү деп айтууга болот, бул байланышта адаптациялоону жана натыйжалуулукту жогорулатат.

1990-жылы П. Саловей жана Дж. Мейер эмоционалдык интеллекттин моделин сунуш кылган. Алардын идеяларына ылайык эмоционалдык интеллект — бул адамдын жана башкалардын эмоцияларын так баалоо, ошондой эле эмоцияларын билдирүү, эмоцияларды колдонуу жана алардын жана баш-

калардын эмоцияларын натыйжалуу жөнгө салуу менен байланышкан көндүмдөрдүн жыйындысы. Демек, эмоционалдык интеллект адаптациялоо жөндөмдөрүнүн төмөнкү үч категориясынан турат деп сунушталган: эмоцияны баалоо жана билдирүү; эмоцияны жөнгө салуу; ой жүгүртүүдө жана иш-аракеттерде эмоцияны колдонуу. Эмоционалдык маалыматты иштеп чыгууга байланыштуу жөндөмдөрдү андан ары талдоо Дж. Мейер жана П. Саловой эмоционалдык интеллекттин "бутактар" деп аталган төрт компонентин аныкташты. Бул компоненттер иерархияга тизилет, анын деңгээли авторлор онтогенезде ырааттуу өнүгөт: эмоцияны кабыл алуу, баалоо жана билдирүү же эмоцияны идентификациялоо; ой жүгүртүүнүн жана иш-аракеттердин натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн эмоцияны колдонуу; эмоцияны түшүнүү жана талдоо; жеке өсүү жана адамдар аралык мамилелерди жакшыртуу үчүн эмоцияны аң-сезимдүү башкаруу [1].

Демек, мугалимдердин эмоционалдык компетенттүүлүгү деген эмне? жана эмоционалдык компетенттүүлүк менен эмоционалдык интеллект кандай байланышта? Жогоруда айтылгандардын баарынан, мугалимдердин эмоционалдык компетенттүүлүгү-бул өз сезимдериңди жана башка адамдардын сезимдерин таанып билүү жөндөмү же жөндөмү, башка адамдар менен болгон мамилеңиздеги ички сезимдерди жана эмоцияларды башкаруу максаты.

Эмоционалдык компетенттүүлүк жана эмоционалдык интеллект учурда толук изилдене элек. Азырынча экөөнүн ортосунда так айырмачылык жок. Көбүнчө алар синоним катары колдонулат. Чет элдик психологияда эмоционалдык интеллект термини колдонулат. Компетенттүүлүктүн чегинде педагог кесибине байланыштуу, биздин оюбузча, терминди колдонуу такыраак "эмоционалдык компетенттүүлүк".

Демек, диагностикада ыңгайлуу, биздин оюбузча, Т.В. Посадскаянын макаласында келтирилген педагогдун эмоционалдык компетенттүүлүгүнүн түзүмү, өз сезимдерин жана сезимдерин таануу жана түшүнүү; өз сезимдерин башкаруу; башкалардын сезимдерин таануу жана түшүнүү (эмпатикалык жөндөмдөр); башкалардын сезимдерин башкаруу (баарлашуу көндүмдөрү) түшүнөбүз.

Адабияттар:

1. Рыбакова, Н. А. Эмоциональная компетентность педагога: сущностная характеристика / Н. А. Рыбакова // Педагогика. Вопросы теории и практики. – 2019. – Т. 4, № 4. – С. 190-195.
2. Челнокова, Е. А. Эмоциональная компетентность педагога как фактор формирования эмоциональной культуры студента / Е. А. Челнокова, А. Е. Терехина // Международный студенческий научный вестник. – 2017. – № 6. – С. 138.
3. *Бреслав Г.М.* Психология эмоций. М.: Смысл; Академия, 2004.
4. *Гоулман Д.* Эмоциональный интеллект. М., 2009.
5. *Посадская Т.В.* Эмоциональная компетентность педагога — важное условие сохранения и поддержания здоровья URL: <http://viperson.ru/wind.php?ID=636881>